

Hemoglobinopatiutredning

Innehåll

Bakgrund, indikation och tolkning.....	2
Utredningsflöde	2
Screeningundersökning med B-Hb, B-MCH, B-HbA ₂ och B-HbF.....	2
Schema för selektion till DNA-utredning	3
DNA-analyser vid hemoglobinopati	3
Att tänka på inför hemoglobinopatiutredning	4
<i>Järnbrist</i>	4
<i>Blodtransfusion</i>	4
<i>Barn < 2år</i>	4
<i>Släktutredning</i>	4
<i>Graviditet och fosterdiagnostik</i>	4
Analysprincip	5
B-Hb och B-MCH	5
Kromatografi (HPLC); kvantifiering av B-HbA ₂ och HbF samt variantdetektion	5
Information om kapillärelektrofores (CE) för kvantifiering av B-HbA ₂ och HbF samt variantdetektion har tagits bort i hela dokumentet då detta instrument har tagits ur drift. Sista analysdatum var i	5
MLPA	5
Sangersekvens	5
Referensintervall och analysbesvarande	5
Metodkaraktäristika	6
Mätområde	6
Spårbarhet	6
Ackreditering.....	8
Referenser	8
Patientförberedelser	9
Provtagning.....	9
Rörtyper.....	9
Provolym.....	9
Provhantering, förvaring och transport.....	9
Provhantering	9
Centrifugering.....	9
Hållbarhet	9

Ansvariga personer	9
Relaterade dokument	10

Bakgrund, indikation och tolkning

Hemoglobin är ett makromolekylärt komplex bestående av globinkedjor, hemgrupper och järn. Den hemoglobinform som är mest frekvent förekommande benämns HbA och består av två alfa-globinkedjor och två beta-globinkedjor. Hemoglobinet uppgift är att transportera syre och koldioxid samt att fungera som buffertsystem.

Hemoglobinopati kan indelas i thalassemier och hemoglobinvarianter. Thalassemi innebär en minskad produktion (kvantitativ förändring) medan en hemoglobinvariant innebär ett strukturellt förändrat protein det vill säga en förändring av aminosyrastrukturen (kvalitativ förändring). Dessutom finns det blandformer, så kallade thalassemiska hemoglobinvarianter där en hemoglobinvariant uttrycks i lägre grad. Både hemoglobinvarianter och thalassemier förekommer för såväl alfa-globinkedjan som beta-globinkedjan.

Det finns långt över 1500 genetiska varianter beskrivna. Vissa av dessa ger inte upphov till sjukdom medan andra leder till olika sjukdomstillstånd med varierande grad av anemi och allvarlig kronisk sjukdom.

Kvalitativ förändring	Kvantitativ förändring
Alfa-globinvariant, t.ex. Hb Savaria	Alfa-thalassemi (sänkt produktion av alfa-globin)
Beta-globinvariant, t.ex. HbS (Sickle cell), HbC och HbD	Beta-thalassemi (sänkt produktion av beta-globin)
Blandformer	
Thalassemisk alfa-globinvariant, t.ex. Hb Constant Spring	
Thalassemisk beta-globinvariant, t.ex. HbE	

Utredningsflöde

Följande analyser ingår vid hemoglobinopatiutredning när den görs vid Klinisk kemi och Farmakologi, Medicinsk Service, Region Skåne.

Screeningundersökning med B-Hb, B-MCH samt kromatografisk analys där B-HbA₂ och B-HbF kvantifieras.

Vissa prover selekteras sedan för DNA-undersökning med frågeställning alfa-thalassemi, beta-thalassemi eller hemoglobinvariant. I vissa undantagsfall kan även andra ovanliga thalassemiformer misstänkas.

Analysen beställs som "Hemoglobinopatiutredning" på specialremiss 1, eller på en konsultremiss. Anamnes underlättar vid selektion till DNA-analys och bör därför anges, se även "Att tänka på inför hemoglobinopatiutredning" nedan.

Svarstiden är ca 1 vecka om endast screeningundersökning utförs, medan svarstiden blir ca 4 – 6 veckor om även DNA-analys utförs.

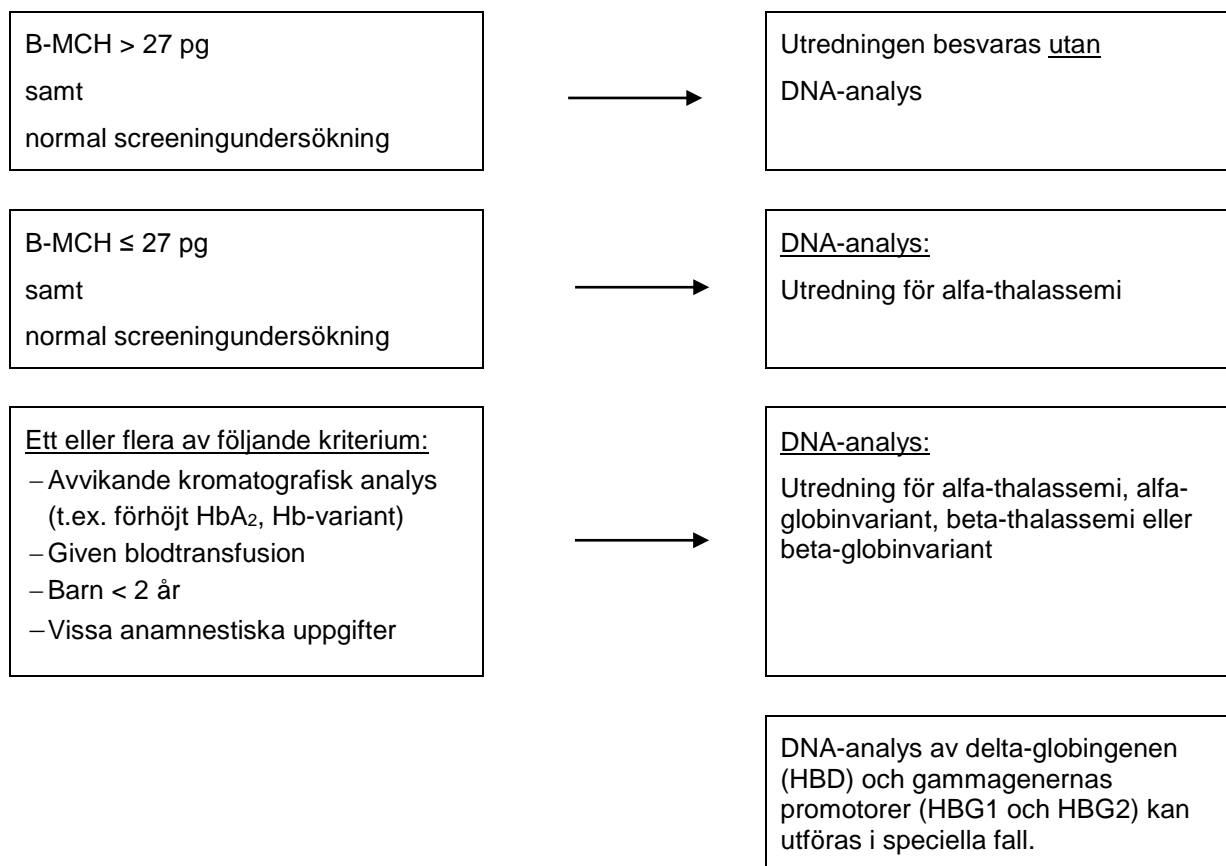
Screeningundersökning med B-Hb, B-MCH, B-HbA₂ och B-HbF.

Initialt analyseras B-Hb och B-MCH (För mer information om dessa båda analyser var god se respektive analys i Analysportalen). Därefter körs kromatografi och procentandelen HbA₂ och HbF kvantifieras. Kromatogrammet granskas med avseende på förekomst av hemoglobinvarianter. Med

HemoglobinopatiutredningGäller för
Klinisk kemi

MA

dess screeningmetoder ses de vanligast förekommande hemoglobinvarianterna som HbS (Sicklecell), HbC, HbD och HbE, men även många andra hemoglobinvarianter kan upptäckas. Patientprov med normalt utfall på dessa screeningparametrar går inte vidare till DNA-undersökning. Beslut om DNA-utredning görs enligt schemat nedan.

Schema för selektion till DNA-utredning**DNA-analyser vid hemoglobinopati**

För att upptäcka punktmutationer och små deletioner eller duplikationer görs analys av generna med sangersekvens. Större deletioner eller duplikationer över stora genregioner upptäcks med hjälp av så kallad "Multiplex ligation-dependent probe amplification" (MLPA). Detta innebär att om alfa-thalassemi och/eller alfa-globinvariant misstänks, sekvenseras generna för alfa-globin (*HBA1* och *HBA2*) och MLPA-analys över alfa-lokus utförs. I enstaka fall kan också GAP-PCR följt av agarosgel-elektrofores användas för att verifiera deletioner. Vid misstanke om beta-thalassemi och/eller beta-globinvariant sekvenseras genen för beta-globin (*HBB*). I vissa fall kompletteras analysen även med MLPA-analys över non-alfa-lokus om större rearrangemang misstänks.

Vi har även möjlighet att i vissa specialfall sekvensera delta-globingenen (HBD) och gammaglobingenernas promotorer (*HBG1* och *HBG2*).

Att tänka på inför hemoglobinopatiutredning

Järnbrist

Om det är möjligt, uteslut eller behandla eventuell järnbrist före utredning av hemoglobinopati. Med våra urvalskriterier för DNA-utredning avseende alfa-thalassemi ($MCH \leq 27$ pg), kommer vissa patienter med järnbrist att utredas med DNA-analys i onödan. Dock kan järnbrist och thalassemi förstås förekomma samtidigt, men om utredningen avseende thalassemi kan vänta tills behandling med järnsubstitution utförts kan utredningen bli mer kostnadseffektiv.

Blodtransfusion

Efter given blodtransfusion, blir screeningundersökningen som ingår i hemoglobinopatiutredningen omöjlig att bedöma. Anledningen är att patientens blodkroppar späts ut av de transfunderade blodkropparna. Det bästa är att om möjligt göra analysen innan en blodtransfusion ges. Om blodtransfusion redan är given måste detta anges på remissen, så att man vid bedömning av screeningundersökningen tar hänsyn till detta. I praktiken innebär det att en DNA-utredning utförs om patienten erhållit en blodtransfusion. (DNA-utredning kan göras eftersom vanligtvis leukocytbefriat erytrocytkoncentrat transfunderats och DNA extraheras från patientens egna leukocyter).

Barn < 2år

Under fosterlivet uttrycks andra globinkedjor än ovan nämnda beta-globinkedjor, bland annat uttrycks gamma-globinkedjor som tillsammans med alfa-globinkedjor utgör fetalt hemoglobin, HbF. Prenatalt sker en "switch" där de fetala generna uttrycks i allt mindre grad och framför allt beta-globingenen slås på. HbF har vanligtvis normaliserats, d.v.s. sjunkit till < 1 % vid ca 12 månaders ålder. Under de första levnadsåren slås dessutom delta-globingenen på, vilket medför att även HbA₂ kan ses i blodet. Detta medför att några av våra vanliga urvalskriterier i screeningundersökningen (HbA₂ och HbF) är svårare att använda på barn under 2 år. Om det är kliniskt möjligt att vänta med utredning, blir därför den screeningundersökning som görs mer informativ om barnet är över 2 år gammalt. Vid misstanke om symptomgivande eller allvarlig hemoglobinopati ska dock utredning ske utan dröjsmål.

Släktutredning

På remissen kan man ange om det är en släktutredning som utförs, det vill säga om släktingar tidigare har utretts med hemoglobinopatiutredning. På remissen måste då personnummer för de individer som tidigare utretts (efter inhämtat samtycke) samt släktskap.

Graviditet och fosterdiagnostik

I referensen Traeger-Synodinos et al, 2015 (EMQN Best Practice Guidelines for molecular and haematology methods for carrier identification and prenatal diagnosis of the haemoglobinopathies) anges vid vilka thalassemier och hemoglobinvarianter som fosterutredning kan övervägas. Vid osäkerhet om fosterdiagnostik behöver göras kan kontakt tas med Klinisk kemi eller med Klinisk Genetik. Många hemoglobinvarianter och mildare alfa-thalassemier kan vara ofarliga även i homozygot form och det är viktigt att rätt patienter erbjuds utredning och att man inte utreder i onödan. Denna typ av utredning bör helst äga rum i god tid innan planerad graviditet så att information om eventuell fosterdiagnostik kan diskuteras i lugn och ro. Observera att genetisk vägledning till patienter ombesörjs av Klinisk Genetik och remiss för detta kan skickas dit.

Analysprincip

B-Hb och B-MCH

Var god se dessa analyser.

Kromatografi (HPLC); kvantifiering av B-HbA₂ och HbF samt variantdetektion

Blodkropparna hemolyseras och herefter separeras de olika hemoglobinfraktionerna med hjälp av jonbyteskromatografi med gradienteluering och absorptionsdetektion (Variant™ II beta-thalassemia Short Program). I kromatogrammet ses de normalt förekommande hemoglobinfraktionerna HbF (fetalt Hb, alfa- och gamma-globinkedjor), HbA (normalt Hb, alfa- och beta-globinkedjor) och HbA₂ (alfa- och delta-globinkedjor).

Hemoglobinvarianter (en mutation som ger ett aminosyrabyte i någon av hemoglobingenerna) kan ses som en extra topp i kromatogrammet. De vanligast förekommande hemoglobinvarianterna i världen är HbS (sickle-cell), HbC, HbD och HbE. Dessa och även många andra hemoglobinvarianter kan upptäckas med denna screeningmetod, dock upptäcks inte "alla" hemoglobinvarianter med denna metod.

Information om kapillärelektrofores (CE) för kvantifiering av B-HbA₂ och HbF samt variantdetektion har tagits bort i hela dokumentet då detta instrument har tagits ur drift. Sista analysdatum var i 2020-10-14.

MLPA

Multiplex ligation-dependent probe amplification (MLPA) är en PCR-baserad teknik som kan detektera variation i kopiaantal för en genomisk sekvens. Tekniken är särskilt gynnsam för frågeställningen deletioner och duplikationer och när flera genomiska områden samtidigt skall studeras. PCR-produkterna analyseras med kapillärelektrofores. En slutanalys av rådata sker med mjukvaran Coffalyser.

Sangersekvens

Sekvenseringsmetoden syftar till att sekvensbestämma promotorregionen, samtliga exon och exon/intron-gränser för den/de aktuella generna, förutom för HBG1 och HBG2 där endast promotorregionen analyseras. Först görs den primära PCR-reaktionen, då den specifika genen amplifieras med PCR-teknik ifrån isolerat genomiskt DNA med genspecifika primers. Efter rening av den primära PCR-produkten görs en sekvens-PCR med sekvensprimers och efterföljande rening av denna PCR-produkt. Data jämförs sedan sinsemellan och mot en känd referenssekvens genom analys med mjukvaran SeqScape.

Referensintervall och analysbesvarande

Hemoglobinopatiutredning besvaras alltid med ett läkarutlåtande där resultat från samtliga utförda analyser vägs samman. Våra svar är uppdelade i fem avsnitt:

1. Analysresultat (mutationerna anges med HGVS-nomenklatur)
2. Bedömning (förväntad fenotyp)
3. Ärftlighet (risk för nästa generation kommenteras)
4. Utförda analyser
5. Utsvarande läkares namn

B-Hb och Ery-MCH

Var god se respektive analys.

B-HbA₂ och B-HbF

B-HbA₂: > 2 år 2,4 – 3,3 % (referensintervall för barn < 2 år saknas)

B-HbF: > 2 år < 1,1 % (referensintervall för barn < 2 år saknas)

Sekvensanalys och MLPA

Referensintervall är ej tillämplbart på DNA-analyser. Analyserna besvaras med läkarutlåtande för Hemoglobinopatiutredning.

Metodkaraktistika

Mätområde

B-Hemoglobin och B-MCH:

Var god se respektive analys.

B-HbA₂ och B-HbF:

HbA₂ besvaras i intervallet 1,6 – 9,0 %

HbF besvaras i intervallet 1,2 – 79 %

Sekvensanalys (HBA1, HBA2, HBB, HBD och promotorerna för HBG1 och HBG2):

Se tabell under rubriken spårbarhet.

MLPA alfa-lokus:

SALSA® MLPA® kit P140 HBA version C1 detekterar variation i kopiaantal i 33 olika sekvenser i HBA regionen, 11 referenssekvenser utanför HBA-regionen samt även detektion av Hb Constant Spring-mutationen. MLPA rekommenderas inte som enda analys för detektion av punktmutationer, resultatet måste alltid kompletteras med sekvensanalys. Se mätområde under rubriken Spårbarhet.

MLPA non-alfa-lokus:

SALSA® MLPA® kit P102 HBB version D1 detekterar variation i kopiaantal i 40 olika sekvenser i HBB-regionen samt även detektion av HbS-mutationen. MLPA rekommenderas inte som enda analys för detektion av punktmutationer, resultatet måste alltid kompletteras med sekvensanalys. Se mätområde under rubriken Spårbarhet.

Spårbarhet

B-Hemoglobin och B-MCH:

Var god se respektive analys.

B-HbA₂ och B-HbF:

BioRad (HPLC): Hemoglobin A2/F Calibrator nr 2700018.

Sekvensanalys (HBA1, HBA2, HBB, HBD och promotorerna för HBG1 och HBG2):

<i>Gen</i>	<i>Referenssekvens</i>
HBA1	NG_000006.1
	NM_000558.3
	NP_000549.1
HBA2	NG_000006.1
	NM_000517.4
	NP_000508.1
HBB	NG_000007.3
	NM_000518.4
	NP_000509.1
HBD	NG_000007.3
	NM_000510.1
	NP_000509.1
HBG1	NG_000007.3
	NM_000559.2
	NP_000550.2
HBG2	NG_000007.3
	NM_000184.2
	NP_000175.1

MLPA alfa-lokus och non-alfa-lokus:

I tabellen anges det område i den kromosomala och i den genomiska referenssekvensen dit MLPA-prober binder.

<i>Kitbeteckning</i>	<i>Referenssekvens</i>	<i>Mätområde</i>
P140-C1 HBA	NC_000016.10	47 132 – 407 589
	NG_000006.1	4 502 – 42 100
P102-D1 HBB	NC_000011.10	4 602 141 – 5 390 135
	NG_000007.3	2 473 – 72 710

Ackreditering

<i>Följande metoder är ackrediterade:</i>	<i>Följande metoder är inte ackrediterade:</i>
B-Hemoglobin (Hb)	DNA-HBD, sekvens
Ery-MCH	DNA-HBG1 och HBG2, sekvens
B-HbA ₂ Biorad Variant II och Sebia CE	DNA-HB alfa-gel
DNA-HBA1 och HBA2, sekvens	
DNA-HBB, sekvens	
DNA-HB alfalokus, MLPA	
DNA-HB non-alfalokus, MLPA	

Referenser

Steinberg, M. H. ed, Disorders of hemoglobin, second edition, 2009

Bain, B.J., Hemoglobinopathy Diagnosis, second edition, 2006

Traeger-Synodinos et al, EMQN Best Practice Guidelines for molecular and haematology methods for carrier identification and prenatal diagnosis of the haemoglobinopathies, European Journal of Human Genetics, 2015, 23, 426–437

Harteveld, C.L., α -thalassemia, Orphanet Journal of rare diseases, 2010, 5:13

Galanello, R., Beta-thalassemia, Orphanet Journal of rare diseases, 2010, 5:11

Databasen HbVar: <http://globin.bx.psu.edu/hbvar/menu.html>

Patientförberedelser

Ingen patientförberedelse.

Provtagning

Rörtyper

EDTA-rör 5 mL. EDTA-mikrotainerrör kan i undantagsfall användas.

Provolym

Minsta provvolym 500 µL vid användning av EDTA-mikrotainerrör.

Provhantering, förvaring och transport

Provet ska förvaras i kyl. Provet ska vara laboratoriet tillhanda inom 4 dagar.

Provhantering

Centrifugering

Analysen kräver helblod, röret ska inte centrifugeras.

Hållbarhet

Blodprovet är hållbart en vecka i kyl.

Ansvariga personer

Processledare, Medicinskt ansvar och Metodansvar

Se respektive analys i tabellen under "Relaterade dokument".

Författare

Annika Sonesson, medicinskt ansvarig B-HbA₂, B-HbF

Camilla Valtonen-André, processledare och medicinska ansvarig DNA

Relaterade dokument

<i>Dokumentnamn</i>	<i>Dokumentnummer</i>	<i>Processledare</i>	<i>Medicinsktansvarig</i>	<i>Metodansvarig</i>
B-Hemoglobin (Hb), B-Erythrocyter, Erc-MCV, Erc-MCH, Erc-MCHC, B-EVF, Sysmex XN-10	C-7731	Camilla Streimer	Lisa Walther	Christina Jönsson
B-HbA2 (NPU04611), B-HbF (NPU04613) på HPLC	C-1040	Magnus Förnvik Jonsson	Annika Sonesson	Anna-Karin Wendel
DNA-HBA1 och HBA2 sekvens (Harteveldprimers) DNA-HBA1 och HBA2, sekvens	18-52 C-3885	Camilla Valtonen-André	Camilla Valtonen-André	Caroline Adelfalk
DNA-HBB, sekvens	C-10147	Camilla Valtonen-André	Camilla Valtonen-André	Caroline Adelfalk
DNA-HB alfalokus, MLPA	C-3879	Camilla Valtonen-André	Camilla Valtonen-André	Caroline Adelfalk
DNA-HB non-alfalokus, MLPA	C-3880	Camilla Valtonen-André	Camilla Valtonen-André	Caroline Adelfalk
DNA-HBD, sekvens	15-408	Camilla Valtonen-André	Camilla Valtonen-André	Caroline Adelfalk
DNA-HBG1 och HBG2, sekvens	C-7868	Camilla Valtonen-André	Camilla Valtonen-André	Caroline Adelfalk
Instruktion för hemoglobinopatiutredning	C-7327	Magnus Förnvik Jonsson	Ej tillämpligt	Ej tillämpligt